

Doktori (Ph.D) értekezés tézisei

A rendszerváltás évtizedében katonai nevelésben szerzett kompetenciák konvertálhatóságának dinamikája a szakmai életutak tükrében

Madarász Tibor

Témavezető: Prof. Dr. Pusztai Gabriella

Debreceni Egyetem

Humán Tudományok Doktori Iskola

Neveléstudományi Program

Debrecen, 2024

1. Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

A kutatás célja

A kutatás célja a katonai oktatás-nevelés hosszútávú hatásainak, különösképpen a képzés során szerzett kompetenciák konvertálhatóságának vizsgálatához való hozzájárulás. Nemzetközi és hazai viszonylatban is ritkaság a katonai középiskolákban végzett tanulók longitudinális vizsgálata, noha ezt a katonai iskolákkal foglalkozó kutatók kifejezetten fontosnak tartják (Moon et al., 2010; Bertram et al., 2018).

Az oktatási rendszerek különböznek abból a szempontból, hogy milyen intézményi keretek között és milyen életkorban adnak teret az általános képességfejlesztés mellett a szakmai ismeretek átadásának, a konkrét pályákra való gyakorlati felkészülésnek. A középiskolai szakképzés jelentősége az oktatási rendszerben az, hogy a munkaerőpiacra való kilépést, a pályára állást az érettségit követően nagyon hamar lehetővé teszi. A nemzetközi és hazai szabályozás változásának hatására a szakmai tartalmak megjelenése ugyan változott, azonban a középfokú szakképzésbe való belépés már az általános iskola végén pályaválasztási döntést igényel, vagyis relatíve korai elköteleződést. A szakmák között jelentős különbség mutatkozik abban a tekintetben, hogy ezt a döntést később mennyire lehet korrigálni, pontosítani. Vannak olyan hivatások, amelyek esetén a szakválasztás súlya nagyobb. Ezek közé tartozik a katonai képzés.

A katonai pályát választó fiatalok többsége már az általános iskolás éveiben is vonzódik ehhez a hivatáshoz (Kanyóné, 2002). Egy másik részük azonban csak jóval később, a középiskola vége felé közeledve kezd el érdeklődni iránta (Papuláné, 2013). A korai azonosulás és mintakövetés háttérében gyakran családi vagy más közeli rokon által hordozott minta, gyermekkori könyv- vagy filmélmények állhatnak. Ilyen esetekben a fiatal általában vonzalmat érez bizonyos külső identitásjegyekhez (egyenruha, fegyverek) is (Kanyóné, 2002; Varga 2011; 2012). A rendszerváltást megelőzően azonban a pálya választásakor különösen hangsúlyos objektív tényező volt a pálya szociális hozadéka, hiszen a katonai pálya társadalmi mobilitási tényezőként funkcionál (Martinkó, 1996; 1998; Kozma, 1999).

Hazánkban a hadsereg az államszervezet meghatározó része volt, tagjai pedig hagyományosan a társadalom jelentős szegmensét képezték. Az 1989-90-es rendszerváltást megelőzően a katonaság két fontos egysége a reguláris – sorozott – és az oktatási rendszer különböző szintjein képzett, hivatásos állományból tevődött össze. Az oktatási rendszer segítségével pallérozódott fiatalok a középiskolai képzés során (vagy anélkül), majd pedig a katonatiszti főiskolák valamelyikén juthattak hozzá a katonai hivatáshoz szükséges kompetenciákhoz. A képzések a katonaság égisze alatt valósultak meg, ami garanciát biztosított a végzősök elhelyezkedésére nézve is. A biztosnak hitt pálya azonban a demokratikus fordulatot követően számos bizonytalanságot hordozó területté vált. A haderő

fokozatos csökkentésével a szocialista néphadsereg által kiképzett katonatiszti állomány egy részének szakmai karrierje veszélybe került, amely számukra komoly feszültségek alapjává vált.

Kevéssé kutatott kérdés, hogy vajon milyen módon, és milyen mértékben érintette a személyi állomány egyes tagjait ez a drasztikus változás? Sokuk számára karriertörést okozott. De vajon mit is jelentett ez a karriertörés azok számára, akik középiskolai katonai szakképzésük révén korai pályaválasztásuk miatt kevés pályakorrekciós lehetőséggel bírtak, és a kihívásokra milyen választ tudtak adni? A katonai tanulmányok során megszerzett és fejlesztett kompetenciáikat tudták-e hasznosítani a pályájuk során? Annak ellenére, hogy a neveléstudomány eleddig viszonylag kevés figyelmet szentelt a témának, koránt sem mindegy, hogy milyen ma a közbizalom, a honvédelem társadalmi megítélése, és ezért is fontos, hogy beszéljünk róla (Jobbágy, & Stummer, 2016). A téma időszerűségét fokozza, hogy azt hittük, nem lesz többé háború, és elengedtük a katonai erőforrást, pedig a jelenlegi háborús helyzetben szükség lenne rá. Értekezésünkben a rendszerváltás előtt katonai tanulmányokat folytatott egyének szakmai életútja által mutatunk rá arra, hogy a különböző helyszíneken, változó élethelyzetekben és többnyire egymástól eltérő beosztásban katonai szolgálatot teljesítő interjúalanyok esetében milyen speciális mintázatok, hasonlóságok és különbségek tapinthatók ki a változásokra adott válaszreakciók között.

Kutatásunk során számos tudományterület eredményeit felhasználtuk, melyeket értekezésünk különböző részeinél lehet kitapintani. Az elméleti előzményeket elsősorban katonapedagógiai eredmények jelentették, amelyeket nevelés- és katonaszociológai munkákkal egészítettünk ki. A katonai pálya, a pályaválasztás, majd elhagyás kérdéskörét boncolgató empirikus munka elméleti előzményének a korábbi tudományos eredményeket bemutató műveket tekintjük. Kutatásunk elméleti előzményének tekinthetők a pályaválasztással, pályaaorientációval, valamint ezen belül a katonai pályaválasztással kapcsolatos munkák, különös tekintettel Kanyóné és Papuláné munkásságára és kutatási eredményeire. Segítségükkel megtudhattuk, hogy ez a változatosságot biztosító pálya szigorú fegyelmet és kellő rátermettséget igényel, ezért választói számára lényegi elem a pálya iránti elhivatottság és az elköteleződés (Szilágyi, 1993; Liskó, 1998; R. Bögs- V. Dávid, 2003; Kanyóné, 2002; Papuláné, 2013; Borbély-Pecze, 2016). A katonai pályaszocializáció és annak gyakorlati megvalósulása kapcsán a mentális faktor jelentősége kap hangsúlyt, amelynek kialakítása illetőleg formálása szempontjából napjainkban kiemelt jelentősége van a honvédelmi tárca eszközszerének, amely a katonai hivatás és szolgálat értékrendszerét kívánja népszerűsíteni (Lengyel, 2008; Stummer, 2019).

A katonaság és a társadalom kapcsolatát Burk (1993), Janowitz (1974), Sombart (1942) és Krebs (2004; 2009) munkája alapján értelmeztük, melynek hazai viszonyait

többek között Kolossa (2009a, 2009b, 2009c), Holló (2003) és Varga (2012a) alapján dolgoztuk fel. A civil kontroll jelentőségét Holló (2003) érinti, míg Kolossa (2009b) mutat például rá, hogy a katonai pályán komoly jelentősége van a kiszámíthatóságnak. A képzés és továbbképzés a honvédségen belül is hangsúlyos tényező, melynek formáit Dézsi (2009), Gerő (2011) és Négyesi (2001), valamint NATO tagságunk szempontjából meghatározó jelentőségét pedig Horváth (1999) és Száraz (1999) munkái alapján dolgoztuk fel. A katonai képességek sokrétősége kapcsán Juhász (2009; 2011b), Detre–Tibenszkyné (2011) és Tóth (2011) a fizikai, Boda (2018a; 2018b) a morális, míg Varga (2019), és Szenes (2015) a technikai eszközök használatához szükséges értelmi képességigényekről szól. Ezen felül, a sokoldalú elvárások mellett ezen a pályán nélkülözhetetlen az elhivatottság (Wrzesniewski, A. et al., 1997; Bunderson – Thompson, 2009; Himmer, 2016). A katonai pályaelhagyás és a hadsereg megtartó ereje számos tényező – azonosulás, bevetések, illetmény, képzés, szociális támogató rendszer, szaktudás konvertálhatósága – eredőjének lehet a függvénye, amelyek a kiáramlás mellett a szolgálatra gyakorolt pozitív hatásokat is magukban hordozzák (Ronald D. et al., 2003; Wilson et al., 2013; Jobbágy, 2010).

A katonai nevelés nemzetközi példáival kapcsolatban megállapítható, hogy a velük kapcsolatos információk, az elérhetőségük, aktualitásuk és elfogultságuk miatt óvatosságot igényelnek. A katonai intézményekkel

szemben megjelenő szülői elvárások között jelen van az eredménycentrikusság, a szakmai és fizikai felkészültség, valamint a tradicionális értékrend elsajátítása is (Shane et al., 2008). A más intézménytípusokhoz képest erősebb fizikai és mentális igénybevételt megkövetelő, sajátos életvitelű katonai nevelés szubkulturális mintázatot hordoz (Poliakov, 2011; Tunac et al., 2014). A nemzetközi tapasztalatok megismeréséhez a Rogal (2009) és Trousdale (2007) által bemutatott intézmények további példái segítették az eligazodást. A XIX-XX. századi magyar katonai oktatási-nevelési intézmények bemutatásakor elsősorban Martinkó (1996; 1998) könyvei, Ráskay (1994; 1998) munkája, valamint Miklós (2005a; 2005b) tanulmányai voltak segítségünkre. Műveik alapján megállapítottuk, hogy minden korban jelentős szerepe volt hazánkban a katonai nevelésnek és képzésnek.

Az empirikus kutatás előzményeként tekintünk Kanyóné (2002), Papuláné (2013), Ronald (2003) és Wilson (2013) kutatásaira, melyek eredményének segítségével lényeges következtetések megfogalmazásához jutottunk. A kutatómódszertani előzmények közül, az *életút* kutatás irodalmából - hatása miatt - külön említést érdemel Bögre (2002), akinek doktori értekezése nem pusztán műfaját és módszertanát illetőleg nyújtott stabil alapot, hanem konkrét eszközrendszerrel szolgáltattott a feldolgozás megvalósításához. Bertaux (1981) megállapításai, a megfelelő gondolkodásmódot tekintve szintén hasznos segítséget nyújtottak.

Kiinduló előfeltevések

Kiindulásként azt feltételeztük, hogy a katonai pályát választó, majd az azt elhagyó interjúalanyok életútja között hasonlóságokat és különbözőséget is fogunk találni. Úgy gondoltuk, hogy ezek mentén találunk speciális mintázatokat a különféle, hivatásukat nagyban befolyásoló változásokra adott válaszreakciók között, amelyeknek a segítségével típusok formálódnak.

Feltételeztük, hogy

- a *családi háttér*, a gyermekkori környezet hatással volt a pályaválasztásra;
- a *katonai kollégiumba* járók között *összetartóbb kapcsolat* szövődött;
- eltérések mutatkoznak a *választás tudatos mivoltában*, amelyben az előtanulmányoknak is szerepe lehetett;
- a *képzésben*, a *pályán eltöltött idő* egyenes arányosságot mutat az *elköteleződéssel*;
- a *leszerelés* leginkább külső tényezők hatására valósult meg;
- a *rendszerváltás* és a *konvertálható szaktudás* megléte kapcsolatba hozható a *leszereléssel*;
- a *további tanulmányok* hatással voltak a *pályaváltásra*,
- a *munkaváltás* különbségei kapcsolatot mutatnak az *előtanulmányokkal*.

2. A kutatás módszere

Értekezésünkben az egykor katonai tanulmányokat folytató egyének szakmai életútját vizsgáltuk meg

kvalitatív adatgyűjtési és adatelemzési módszerek segítségével. Az adatgyűjtés során az interjú módszerét hívtuk segítségül, melynek alanyait hólabda módszerrel sikerült felkutatnunk. Az életútinterjúk 2019 szeptembere és 2020 júliusa között készültek. Célzott, szakértői mintakiválasztási eljárást követtünk, melynek során a célpopuláció azon tagjainak azonosítására törekedtünk, akik rendelkeztek a keresett karrierjellemzőkkel. Fontos alapelv volt a válaszadók heterogenitásának elérése (Flick, 2013). A minta megfelelőségének két alapvető feltétele, az elméleti telítettség és az adattelítettség teljesült (Creswell, 2018). Mivel nagymintás vizsgálatra korábban Magyarországon nem került sor, a felderítő vizsgálatot egy kisebb mintán láttuk szükségesnek elindítani disszertációnkban, tíz érintett katonatiszt életútján keresztül. Az ország különböző szegletében felkutatott és megkérdezett tíz interjúalany több paraméterét, (pl. társadalmi háttér, beosztás) illetőleg életkörülményét tekintve különbözőséget mutatott, mégis hasonló katonai életutat jártak be. Az interjúalanyok fele járt, míg a másik fele nem járt katonai kollégiumba.

A többórás interjúkból aztán többszáz oldalnyi nyers szöveganyag formálódott, amelynek problémaorientált leszűkítése, elrendezése majd analizálása valósult meg. A problémaorientált leszűkítés segítségével olyan párhuzamos kronológiai ívek rajzolódtak ki, melyeknek a fordulópontjai kitapinthatóvá váltak. Az élettörténetek feldolgozásakor igazodtunk Bögre (2002) módszertani javaslatához, mely a nemzetközi szakirodalomra

támaszkodva mutatta be a legjelentősebb kutatási lépéseket, kronológiai fordulópontokat. Az életútinterjúk lehetőséget biztosítottak számunkra ahhoz, hogy Bögre (2002) útmutatását követve három értelmezési síkot különítsünk el. Megvizsgáltuk az interjúalanyok kulturális, társadalmi, egyéni jellemzőit, a sorsfordulókat és azokat az egyéni válaszokat, a szubjektumok megoldási készletét, amit életük egy-egy fordulóján, akár krízis hatására kidolgoztak, vagy alkalmaztak.

Az elemzés nyomán az élénk táruló kronológiai ívek tehát csoportosíthatóvá váltak. Az egyes életutak a katonai pályát választók (majd elhagyó) típusait alkották meg. A módszernek köszönhetően a katonai nevelés sajátos jegyei, az életpályára gyakorolt eddig kevésbé feltárt, kihangsúlyozott vonásai váltak leírhatóvá. Az elbeszélések elemzése, a tipizálás módszere lehetőséget adtak arra, hogy újragondoljuk a katonai nevelés értékátadásának folyamatát, és aláhúzzuk az empirikus adatfelvétel jelentőségét, ha annak hosszútávú hatását kívánjuk megérteni. A vizsgált interjúalanyokat súlyponti kérdésekben mutatott hasonlóságaik és különbségeik mentén klaszterekbe rendeztük, melyeknek nevet is adtunk. A *felemelkedők* (1., 2. és 6. interjúalany); *Kényszerpálya választók* (3. és 7. interjúalany); *Szabad pályaválasztók* (4. és 10. interjúalany); *Az öntörvényű pályaválasztók* (5. és 8. interjúalany); *Hátránykompenzálók* (9. interjúalany). Az interjúalanyok jellemző legkarakteresebb vonásai az életüknek különböző fordulójain tanúsított típusos viselkedési

mintázata szerint kapott újabb nevet. Fordulópontnak pedig azt az életeseeményt tekintettük, ami a szakmai pályafutás szempontjából meghatározó jelentőségű volt. Szám szerint három ilyen volt: *pályaválasztás és iskolai karrier; pályaelhagyás és pályán maradás döntéshelyzete; civil pályafutás a leszerelés után.*

3. A kutatás eredményei

Kutatásunk eredményeit előfeltevéseink mentén foglaljuk össze az alábbiakban.

- *A családi környezet pályaválasztást meghatározó hatását nem találtuk döntő tényezőnek, csak az interjúalanyok felénél. Ahol mégis, ott az interjúalanyok egy részénél a személyes érdeklődés mellett mintakövetés, (1., 4. és 6. számú interjúalany) vagy közvetett környezeti hatás, míg másoknál indirekt, (5. interjúalany) illetve járulékos tényezők (8. interjúalany) járultak hozzá a katonai pályaválasztáshoz.*
- *A korai pályaválasztás összességében nem bizonyult döntő faktornak a vizsgált interjúalanyok életútjában, hiszen a teljes életutat tekintve jelentős eltéréseket találtunk. A katonai kollégiumot végzett interjúalanyok közül csak kettő (az 1. és a 6.) esetében találtuk jelét az erős közösségi tudatnak, amely a hivatás iránti elköteleződés szempontjából is hatást fejtett ki. A katonai kollégiumot megjárta interjúalanyok közül, a pálya elhagyása és az elhivatottság szempontjából szintén az 1. és a 6. számú interjúalany esetében találtuk jelét annak, hogy a legmagasabb szinten*

köteleződtek el. Hasonlóval, a katonai kollégiumot nem végzett interjúalanyok közül a 3. és az 5. esetében találkoztunk.

- *A tudatos választás* tekintetében komoly eltérések mutatkoztak, de ezeknek a *hatása nem igazolódott*. Azt találtuk, hogy sem a katonai kollégista lét, sem pedig a hasznosítható – például műszaki – előtanulmányok nem voltak döntő tényezők abban a tekintetben, hogy ki találta meg jobban a helyét a pályán. E szerint a 4. interjúalany esetében téves pályaválasztás, míg a 8. esetében lemondás, a 10.-nél pedig a tudatosság hiányát találtuk. Mindezek mellett viszont a 3. és az 5. interjúalany pedig a nehézségek ellenére is mindvégig kitartott.
- *A képzés és a pályán töltött idő nem mutatott kapcsolatot az elhivatottsággal*. A katonai kollégiumban nevelkedő interjúalanyok közül a 7., a 8. és a 10. interjúalany a civil szektorban helyezkedett el, de az 1. és a 6. interjúalany rendőrként folytatta a pályafutását, tehát ők kitartottak a rendvédelmi hivatás mellett.
- A katonai nevelésben és oktatásban, valamint később a katonatiszti pálya során megszerzett szaktudás, illetve a használható *kompetenciák konvertálhatóságát minden vizsgált interjúalany esetén igazoltnak találtuk*, valamint néhány esetben a személyiségformáló hatás is döntő tényezőnek mutatkozott.
- *A pályaelhagyók* három csoportját találtuk (*Tudatosan, önként változtatók*: 2., 4., 7., 8., 9. és 10. interjúalany; *Kényszer hatására változtatók*: 1. és 6. interjúalany; *A körülményekhez adaptálódók*:

3. és 5. interjúalany), melynek segítségével megállapíthatóvá vált, hogy a *leszerelést* főként *közvetett módon indukálták külső körülmények*.
- A *rendszereltetés* hat interjúalany esetében tűnt közvetve (*Közvetett hatás: 2., 7. és 8. interjúalany*) vagy közvetlenül (*Direkt hatás: 1., 6. és 9. interjúalany*) befolyásoló tényezőnek a leszerelésnél. Négy esetben (3., 4., 5. és 10. interjúalany) nem találtunk összefüggést. A *konvertálható szaktudás* pedig 6 esetben hozható összefüggésbe a leszereléssel.
  - A *további tanulmányok* folytatása minden esetben eredményes volt, és a *leszerelésre* kifejtett *hatást* is *meghatározónak* találtuk. A továbbtanulást motiváló tényezők szerint csoportosítottuk: *kikényszerített módon továbbtanulók* (1., 2. és 6. interjúalany); *belső indíttatású, váltást eredményező továbbtanulás* (7., 8., 9. és 10. interjúalany); *a szervezeti tanulás nyertesei* (3., 4. és 5. interjúalany). Az 1., a 2., a 3. és a 6. interjúalany rendvédelmi pályán maradt, míg a 4., az 5., a 7., a 8., a 9. és a 10. interjúalany civil szektorra váltott. A 4., az 5. és a 7. interjúalany nem a váltás szándékával folytatott további tanulmányokat, mégis az lett az eredménye, viszont a 8., a 9. és a 10. interjúalany már a tanulmányokat is a váltás szándékával kezdte meg.
  - Az életutak megismerése által csoportosíthatóvá váltak a váltás kényszerére adott válaszok: *rendvédelmi szervnél próbálkozott* (1., 2. és 6. interjúalany); *már közben tanult és ilyen irányban próbálkozott*: (7., 8., 9. és 10. interjúalany); *a*

szervezet által tanult és ebbe az irányba váltott: (3., 4. és az 5. interjúalany). A választípusok mentén a katonai vagy civil irányba megvalósuló munkaváltás és a katonai kollégiumban folytatott előtanulmányok között nem találtunk összefüggést.

Kutatásunk hazai vonatkozásban –tudomásunk szerint– először összpontosított a rendszerváltás után leszerelő katonák pályafutására, ami önmagában újszerű eredmény. Eredményeink a pályaaorientációval, pályaválasztással és életpálya építéssel foglalkozó szakirodalom döntő megállapításaival szemben arra mutatnak rá, hogy a katonai pályaaorientáció, pályaválasztás és életpálya építés koránt sem mozognak lineáris, célelvű fejlődési pályán, noha a pálya kiemelkedően erős elköteleződést kíván. Kutatásunk azon megállapítását tudományos újdonságértékűnek tartjuk, hogy a katonai hivatás alatt, illetve azt követően végzett tanulmányok minden esetben döntő módon járultak hozzá az életpálya eredményes alakulásához. Kutatásunk során arra a következtetésre jutottunk, hogy a katonai képzésben elsajátított, s később jól hasznosítható kompetenciák nem elsősorban szakismeretekből állnak, hanem olyan attitűdökből és magatartásmintákból, mint az alkalmazkodóképesség, a gyors és hatékony reagálás, az önfegyelem, az összerendezettség, melyeknek konvertálása lényegében minden életpálya esetében kimutatható volt.

Összefoglalva, a kutatás eredménye, hogy az egyéni életutak elkülönült vagy klaszterek, illetve csoportok mentén történő kezelése egyaránt kirajolja a társadalmi karrierutakat. Igazolja, hogy a rendszerváltást megelőző időszakban katonai pályára lépett fiatalok életére nézve döntő hatást gyakorolt a pályaválasztásuk, valamint a

katonai hivatás gyakorlása. Közös jellemzőjük, hogy ezek jelentős szerepet töltek be az életpályájukon, és akár a képzés, akár a szolgálatteljesítés során számos lehetőséget kínáltak a résztvevőknek arra, hogy képességeiket kibontakoztathassák. A katonai oktatás-nevelés és a katonai pálya jelentős szerepet töltött be az identitásformálásban, az elkötelezettségük kialakulásában, s hatással volt a kapcsolataik kialakulására, valamint a közösségépítő hatása is meghatározó volt. A katonai képzés és tapasztalat életutat befolyásoló hatása minden vizsgált esetben igazolódott, de ennek a hatásnak a mértéke nagyban függött a vizsgált személy szolgálat során megélt élményeitől, valamint az erre adott reakcióitól. E reakciók között sokféle egyéni magatartásmód jelent meg, melyek között tudatosságban és elhivatottságban is voltak különbségek, viszont azonosság mutatkozott abban, hogy minden vizsgált interjúalany képes volt a karriertörés után továbblépni. A körülmények megváltozása ellenére, alkalmazkodási képességük és hajlandóságuk miatt, mind a tíz interjúalany esetében kijelenthető, hogy az életüket alapvetően meghatározó katonai hivatás során szerzett kompetenciákat sikerült tovább vinni, és felhasználni nemcsak az új munkakörnyezetben, de az élet más területein is.

Hivatkozott szakirodalom

Bertram, C., Meierkord, A., & Day, L. (2018). *The cadet experience: understanding cadet outcomes*. Department for Education. <https://shorturl.at/AEGH2>

Bertraux, D. (1981). From The Life –History Approach to the transformation of Sociological Practice. In. *Bertraux, D. (ed.): Biography and Society* (pp. 29-43). Sage.

Boda, M. (2018a). Az alapvető katonai erények mibenléte és helyük a hosszú 19. századi magyar hadtudományos gondolkodásban 1. rész – Az erények és a katonai erénylisták. *Hadtudomány*, 28(1), 38-47.

Boda, M. (2018b). A katonai hivatás és a katonai hivatás története és elemei. *Hadtudomány*, 28(3-4), 135-155.

Boddy, C.R. (2016), "Sample size for qualitative research". *Qualitative Market Research*, 19(4), 426-432. <https://doi.org/10.1108/QMR-06-2016-0053>

Borbély-Pecze, T. B. (2016). Szakképzés és pályaorientáció – tévutak és lehetőségek. *Educatio* 25(1). <https://folyoiratok.oh.gov.hu/educatio/szakkepzes-es-palyaorientacio-tevutak-es-lehetosegek> (2020. 11. 20.)

Bögre, Zs. (2002). *Társadalmi – politikai változások hatása a vallásos identitás alakulására Magyarországon (1948-1990) – különös tekintettel 1948-1964 közötti időszakra.* (Ph.D. értekezés). Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem. Szociológiai Ph.D. Program.

Bunderson, J. S. – Thompson, J. A. (2009). The Call of the Wild: Zookeepers, Callings and the Double-Edged Sword of Deeply Meaningful Work. *Administrative Science Quarterly*, 54(1), 32-57.

Burk, J. (1993). Morris Janowitz and the Origins of Sociological Research on Armed Forces and Society. *Armed Forces & Society*. 19(4), 167-185.

Creswell, J.W., & Creswell, J.D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. Thousand Oaks: SAGE

Detre, Z., & Tibenszky, Dr. F. K. (2011). Tisztjelölt hallgatók fizikai alkalmasság mérésének tapasztalatai és információtechnológiai támogatásának lehetőségei. *Hadtudományi szemle*, 4(4), 123-127.

Dézsi, Zs. (2009). Az elektronikus tananyagok és a b-learning módszer alkalmazásának tapasztalatai a közösség néhány tagállamában, 2. rész. *Hadtudományi szemle* 2(4), 39-46.

Flick, U. (Ed.). (2013). *The SAGE handbook of qualitative data analysis*. Sage.

Gerő P. (2011). *Az élethelyzethez igazított E-tanulás (E-learning) alkalmazása a katonai felsőoktatás példáján*. (Ph.D. értekezés). Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskola.

Hennink, M., & Kaiser, B. N. (2022). Sample sizes for saturation in qualitative research: A systematic review of empirical tests. *Social science & medicine*, 292: 114523. doi: 10.1016/j.socscimed.2021.114523. Epub 2021 Nov 2.

Himmer, P. (2016). Érték – értékek – értékeink. *Hadtudomány*, 2016. évi különszám, 27-36.

Holló, J. (2003). Szocializációs és vezetői folyamatok a hadseregben. *Tudásmenedzsment*, 4(2), 27-34.

Horváth, J. (1999). A külföldi katonai tanintézeteki képzés múltja, jelene és jövője. In. *A külföldi katonai tanintézeteki képzés szervezésének tapasztalatai* (pp. 7-12). Honvédelmi Minisztérium Oktatási és Tudományszervező Főosztály.

Janowitz, M. (1974). Armed Forces and Society: An Interdisciplinary Journal. *Armed Forces & Society Fall*, 1(3-4), 1-144.

Jobbágy, Z. alezredes (2010). A csapathagyományok és a katonai hagyományok közelítésében rejlő lehetőségek a Magyar Honvédség megtartó erejének növelése érdekében. *Seregszemle*, 8(1) 155-159.

Jobbágy, Z., & Stummer, J. (2016). Kihívások a Magyar Honvédség személyi állományának utánpótlásában. A katonai hivatás megítélése a fiatal generáció körében. *Hadtudomány: A Magyar Hadtudományi Társaság folyóirata*, 26(különszám), 155-165.

Juhász, Zs. (2009). A katonák fizikai alkalmasság vizsgálatával foglalkozó forrásmunkákról. *Hadtudomány*, 19(1-2), 113-118.

Juhász, Zs. (2011). *A magyar katonák külföldi katonai szolgálatra történő fizikai alkalmasság-vizsgálatának tapasztalatai*. (Ph.D. értekezés). Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. Bolyai János Hadmérnöki Kar. Hadmérnöki Doktori Iskola.

Kanyó, L. (2002). *A honvédtiszti pályát választó, katonai vezető szakos hallgatók rekrutációja*. Doktori (PhD) értekezés. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem <http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/9864/Teljes%20sz%c3%b6veg%21?sequence=1&isAllowed=y> (2020. 11. 20.)

Kolossa, L. (2009a). A haderőátalakítás emberi oldala. *Hadtudományi szemle*, 2(4), 52-58.

Kolossa, L. (2009b). *A Magyar Honvédség karriermodellje*. (Ph.D. értekezés). Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. Katonai Kossuth Lajos Hadtudományi Kar. Hadtudományi Doktori Iskola.

Kolossa, L. (2009c). Az egyéni képességek szerepe a haderő megújulásában. *Hadtudományi szemle* 2(4), 61-68.

Kozma, T. (1999). *Bevezetés a nevelésszociológiába*. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt.

Krebs, R. R. (2004). A School for the Nation? How Military Service Does Not Build Nations, and How It Might. *International Security* 28(4), 85-124.

Krebs, R. R. (2009). *The Citizen-Soldier Tradition in the United States: Has Its Demise Been Greatly Exaggerated?* *Armed Forces & Society*, 36(4), 153-174.

Lengyel, Zs. (2008). A katonai pályaszocializáció néhány sajátosságáról. *Hadtudományi Szemle*, 1.(1), 69-74. http://epa.oszk.hu/02400/02463/00001/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2008_1_069-074.pdf (2020. 11. 25.)

Liskó. I. (1998). A pályaválasztás folyamata. *Iskolakultúra* 10(9), 22-41.

Martinkó, J. (1996). *Katonai középiskolák az ezeréves magyar iskola történetében*. Magyar Honvédség Humán Szolgáltató Központ.

Martinkó, J. (1998). *Cőgerek és katkósok*. Petit Real.

Miklós, Z. (2005a). Katonai nevelés és képzés az I. világháború végétől a második világháború végéig (1918-1945). *Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum*, 9(1). www.znme.hu/Forum/05elso/neveles.htm (2016-04-15.)

Miklós, Z. (2005b). Katonai oktatás és nevelés a szocializmus rendszerében (1945-1990). *Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum*, 9(2). www.znme.hu/Forum/05masodik/neveles.htm (2016-07-21.)

Moon, G., Twigg, L., & Horwood, J. (2010). *The societal impact of cadet forces*. A report prepared for the Council for Reserved Forces' and Cadet's Associations. London: The Council of RFCA. <https://shorturl.at/jpCEP>

Négyesi, I. (2001). A távoktatás helye és szerepe a felnőttoktatásban a katonai képzés tükrében. *Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények*, 9(1), 151-165.

Papula. L. (2013). *A katonai pályaválasztást befolyásoló tényezők empirikus vizsgálata*. Doktori értekezés. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, Hadtudományi Doktori Iskola <http://ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/9586/Papula%20L%c3%a1szl%c3%b3n%c3%a9%20%c3%a9rtekez%c3%a9s?sequence=1&isAllowed=y> (2020. 11. 22.)

Poliakov, R. I., (2011). The Barracks Subculture of Military School Students. *Russian Education & Society*, 53(2), 3-11. Published online: 2014-12-08. <https://doi.org/10.2753/RES1060-9393530201>

R. Bögös Zs., & V. Dávid M. (2003). Pályaválasztási feladatok az általános és középiskolában. In: *V. Dávid M. (szerk): Pályaválasztási információk az iskolában* (pp. 5-17). B.A.Z. Megyei Munkaügyi Központ.

Ráskay, P. (1994). *Középiskolai Honvéd nevelő- és képzőintézetek 1918-1945*. Magyar Hagyományörző Egyesület.

Ráskay, P. (1998). Katonai Középiskolák a két világháború között. *Iskolakultúra*, 8(4), 61–67.

Rogal, S. J. (2009). *The American Pre-College Military School: A History and Comprehensive Catalog of Institutions*. McFarland.

<https://books.google.hu/books?isbn=078645329X> (2020. 03. 12.)

Ronald D. F., James H., & Mark E. T., (2003). *RAND Research Brief. How does deployment affect retention of military personnel?* RAND Corporation. DOI: <https://doi.org/10.7249/RB7557>

Shane, E. PhD, Maldonado, N. L. PhD, Lacey, C. H. PhD, & Thompson, Steve D. PhD. (2008). *Military Boarding School Perspectives of Parental Choice: A Qualitative Inquiry*. *Journal of School Choice*, 2(2), 179-198.

Sombart, W. (1942). *Háború és kapitalizmus*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt.

Stummer J. (2019). *A Magyar Honvédség személyi állománya utánpótlás biztosításának lehetőségei a köz- és felsőoktatásban tanulók körében*. Doktori (PhD.) értekezés.

https://szie.hu/sites/default/files/stummer_judit_ertekezes.pdf (2020. 11. 30.)

Szárász, Gy. (1999). A nemzetközi kapcsolattartás szabályai. In. *A külföldi katonai tanintézeteki képzés*

szervezésének tapasztalatai. Honvédelmi Minisztérium Oktatási és Tudományszervező Főosztály.

Szenes, Z. (2015). Tudomány és korszerű haderő. *Magyar tudomány*, 15(2), 194-201.

Szilágyi, K. (1993). Az önismeret fejlesztésének lehetőségei az iskolában. In: Gál J. (szerk.) *Országos Pályaválasztási Konferencia* (pp. 79-86). Vas Megyei Pedagógiai Intézet.

Tóth, J. (2011). A szerződéses katonák kondicionális képességfejlesztésének lehetőségei. *Hadtudományi szemle*, 4(1), 104-116.

Trousdale, W. (2007). *Military High schools in America*. Left Coast Press Inc.
<https://books.google.hu/books?isbn=1598741179>

Tunac, K. D., Astor, R. A., Gilreath, T. D., Benbenishty, R., & Esqueda, M. C. (2014). [School Climate Perceptions Among Students in Military -Connected Schools: A Comparison of Military and Nonmilitary Students in the Same Schools](#). *Military Behavioral Health*, 2(1), 3 – 13.

Varga, A. (2011). *A katonai pálya és a honvédelemhez való viszony szociológiai kérdései a középiskolás korosztály körében*. (Ph.D. értekezés). Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Kossuth Lajos Hadtudományi Kar Hadtudományi Doktori Iskola.

Varga, A. (2012). Kérdések és válaszok a Katonasuli-programról. *Honvédségi Szemle*, 140(6), 50-53.

Varga, T. (2019). Gondolatok a katonai értékek változásáról az oktatás-képzés kiképzés terén. *Hadtudományi szemle*, 12(3), 209-216.

Wilson, K. B., Smith, N. L., Lee, A. L., & Stevenson, M. A. (2013). When the Army Post is the Campus: Understanding the Social and Academic Integration of Soldiers Attending College. *Journal of College Student Development*, 54(6), 628-642.

Wrzesniewski, A., McCauley, C., Rozin, P., & Schwartz, B. (1997). Jobs, Careers and Callings: *People's Relations to their Work*. *Journal of Research in Personality*, 31(1), 21-33.

Nyilvántartási szám: DEENK/70/2024.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Madarász Tibor
Doktori Iskola: Humán Tudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10048377

A PhD értekezés alappjól szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (4)

- 1. Madarász, T.:** Katonasuli és honvédelmi nevelés: kapcsolat a társadalommal.
In: Tanárképzés és oktatáskutatás. Szerk.: Kozma Tamás, Kiss Virág Ágnes, Jancsák Csaba, Kéri Katalin, Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete, Budapest, 690-700, 2015, (HERA évkönyvek, ISSN 2064-6755 ; 2.) ISBN: 9786155372315
- 2. Madarász, T.:** Az első honvédelmi szakközépiskola kialakulása.
In: Oktatáskutatás határon innen és túl. Szerk.: Juhász Erika, Kozma Tamás, Belvedere Meridionale Kiadó, Szeged, 85-105, 2014, (HERA Évkönyvek, ISSN 2064-6755; 1.) ISBN: 9789630891462
- 3. Madarász, T.:** Katonapedagógia: társadalmi kapcsolat építése a honvédelmi nevelésen keresztül.
In: Határtalan oktatáskutatás : Tanulmányok a 75 éves Kozma Tamás tiszteletére.. Szerk.: Ceglédi Tímea, Gál Attila, Nagy Zoltán, DE FKFK, Debrecen, 165-175, 2014, (Régió és oktatás, ISSN 2064-6046 ; 9.) ISBN: 9789630889957
- 4. Madarász, T.:** "Csak az jöjjön katonának...!": A Gábor Dénes Elektronikai Műszaki Szakközépiskola és Kollégium átalakulási folyamata mögött húzódó történések.
In: Tanulás és művelődés. Szerk.: Juhász Erika, Chrappán Magdolna, Debreceni Egyetem, Debrecen, 159-165, 2012, (Acta Andragogiae et Culturae, ISSN 0209-9608 ; 24.) ISBN: 9789634735847

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (4)

- 5. Madarász, T.:** A honvédelmi nevelés pedagógiai oldala a Kratochvíl Károly Honvéd Középiskola és Kollégiumban - gyakorlati tapasztalatok.
Educatio(R). 24 (2), 148-154, 2015. ISSN: 1216-3384.
- 6. Madarász, T.:** "Csak az jöjjön katonának...!": A Gábor Dénes Elektronikai Műszaki Szakközépiskola és Kollégium átalakulási folyamata.
Iskolakultúra. 24 (10), 28-37, 2014. ISSN: 1215-5233.
- 7. Madarász, T.:** Honvédelmi nevelés a Gábor Dénes Elektronikai Műszaki Szakközépiskola és Kollégiumban.
Társad. honv. 17 (3-4), 288-294, 2013. ISSN: 1417-7293.

8. **Madarász, T.:** Időszerű katonapedagógiai kérdések.
Képzés gyak. 11 (1-4), 147-161, 2013. ISSN: 1589-519X.

Magyar nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (1)

9. **Madarász, T.:** A honvédelmi nevelés kezdetei a Gábor Dénes Elektronikai Műszaki Szakközépiskola és Kollégiumban.
PedActa. 4 (1), 5-15, 2014. ISSN: 2248-3527.

Idegen nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (2)

10. **Madarász, T.:** Military Education questions today.
HERJ. 5 (1), [1-15], 2015. EISSN: 2064-2199.
11. **Madarász, T.:** Military Education: Construction of Social Connection through Education of Home Defense.
Létünk. 44 (3), 66-80, 2014. ISSN: 0350-4158.

További közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (2)

12. **Madarász, T.:** McDonalds egyetem: Az egyetemista lét mint a tömegkultúra hordozója.
In: Egyetemi élethelyzetek : Ifjúságszociológiai tanulmányok II.. Szerk.: Dusa Ágnes, Kovács Klára, Márkus Zsuzsanna, Nyústi Szilvia, Sörös Anett, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 121-144, 2012. ISBN: 9789633182277
13. **Madarász, T., Takács, T.:** A debreceni középiskolások tanulási attitűddel kapcsolatos mutatói.
In: Régió és oktatás európai dimenzióban / Pusztai Gabriella (szerk.), Doktoranduszok Kiss Árpád Közhasznú Egyesülete, Debrecen, 132-140, 2005. (Tanulmányok a nevelésszociológia köréből, ISSN 1787-1743 ; 1.)

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (2)

14. Pusztai, G., Ceglédi, T., Nyústi, S., Bocsi, V., **Madarász, T.:** Láthatatlanok? Létezőtök? Közönyösek?: hallgatói szocializáció ma.
Educatio. 20 (2), 271-280, 2011. ISSN: 1216-3384.
15. Takács, T., **Madarász, T.:** A kulturális és a társadalmi tőke hatása a középiskolások tanulmányi eredményességére.
Juvenilia. 1, 275-287, 2006. ISSN: 1788-6848.

Egyéb folyóiratközlemények (2)

16. **Madarász, T.:** Barakonyi Károly (szerk.), 2009. Bologna "Hungaricum". [Ismertetés].
Képzés gyak. 7 (1-2), 212-214, 2009. EISSN: 2064-4027.

17. **Madarász, T.**: Életreform és reformpedagógia - Nemzetközi főrekvések magyar pedagógiai recepciója: [ismertetés].
Új Pedagóg. szle. 57 (9), 188-190, 2007. ISSN: 1215-1807.

Idegen nyelvű konferencia közlemények (1)

18. **Madarász, T.**: Factors motivating the choice of a military career in Hungary in the 1980s, in the light of life course interviews.
In: *Nové trendy profesijnej prípravy v Ozbrojených silách = [New Trends in Professional Training in the Armed Forces]*; zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Ed.: Lubomír, Belan, Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, Liptovský Mikulás, 226-231, 2022. ISBN: 9788080406301

Magyar nyelvű absztrakt kiadványok (2)

19. **Madarász, T.**: A honvédelmi nevelés első tanéve a Gábor Dénes Elektronikai Műszaki Szakközépiskola és Kollégiumban.
In: *Változó életformák - régi és új tanulási környezetek : Absztraktkötet.* Szerk.: Bárdos Jenő, Kis-Tóth Lajos, Racsko Réka, Líceum K., Eger, 458, 2013. ISBN: 9786155250323
20. Takács, T., **Madarász, T.**: A kulturális és a társadalmi tőke hatása a középiskolások tanulmányi eredményességre.
In: *XXVII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia : Kalauz.* Szerk.: Németh Mária, Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolai Kar, Győr, 72, 2005.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2024.03.01.

